

HOOFDSTUK ZEVEN

Het halve kleed

Hij is er niet meer

En Brihadashva vertelde verder.

Op de dag dat Damayanti Nala koos, gingen de vier hoeders van de wereld, Indra, Agni, Varuna en Yama, in al hun glans terug. Onderweg zagen ze Dvapara aankomen, en Kali met hem. Kali was de gestalte van het laatste en slechtste tijdperk, Dvapara die van het derde.

'Waar ga je heen, Kali, met Dvapara?' vroeg Indra.

'Naar de svayamvara van Damayanti,' zei Kali. 'Ik ga haar kiezen. Mijn hart is bij haar.'

Indra lachte. 'Die svayamvara is voorbij. Ze heeft koning Nala tot man gekozen, en wij stonden erbij.'

Kali werd woedend, en hij richtte zich tot alle goden tegelijk. 'Ze heeft te midden van de goden een mens tot man genomen. Daarvoor moet ze zwaar gestraft worden.'

'Wij hebben ermee ingestemd dat Damayanti Nala koos,' zeiden de goden. 'En welk meisje zou koning Nala niet kiezen? Hij heeft alle goede eigenschappen. Hij kent de dharma door en door en leeft ernaar. Hij kent de vier Veda's, en als vijfde de oude verhalen. Hij doet geen enkel wezen kwaad, hij

spreekt de waarheid, hij houdt vast aan zijn geloften, en in zijn huis krijgen de goden bij elk offer wat hun volgens de dharma toekomt. In die koning, die is als een van de hoeders van de wereld, wonen waarheid en standvastigheid, kennis en ascese, reinheid, zelfbeheersing en innerlijke rust. Wie zo'n man wil vervloeken, Kali, vervloekt zichzelf, de dwaas, en richt zichzelf met eigen hand te gronde. Wie zo'n man wil vervloeken, zinkt weg in een oord van kwelling, diep en wijd, waar geen boot hem draagt.'

De goden lieten Kali en Dvapara staan en gingen naar de hemel van de goden. Kali zei tegen Dvapara: 'Ik kan mijn woede niet bedwingen, Dvapara. Ik ga in Nala wonen. Ik stoot hem uit zijn rijk, en met Damayanti zal hij niet meer samen zijn. Ga jij in de dobbelstenen en help me.'

Ze sloten die afspraak, en Kali ging naar het land van de Nishadha's, waar Nala koning was. Daar bleef hij lang, en hij loerde op een opening. In het twaalfde jaar zag hij er een. Nala had zijn water gelaten, hij raakte water aan en ging zitten voor de sandhya, de riten bij het vallen van de schemering, maar zijn voeten had hij niet gewassen. Daar ging Kali in hem.

Met Nala in zijn macht ging Kali naar Pushkara, Nala's broer. 'Kom, dobbel met Nala,' zei hij. 'Met mij aan je zijde win je van hem. Versla koning Nala en neem het land van de Nishadha's.'

Pushkara ging naar Nala, zoals Kali hem had gezegd, en Dvapara ging met Pushkara mee: hij was de voornaamste van de stenen geworden, de steen die Vrisha heet. Pushkara ging voor zijn broer staan, en hij bleef het zeggen: 'Laten we dobbelen.' Nala had een groot hart, en hij kon die uitdaging niet verdragen, nu Damayanti erbij stond en toekeek. Hij legde de tijd voor het spel vast.

Kali zat in hem, en Nala verloor. Hij verloor zijn goud en zijn zilver, zijn wagens met de spannen ervoor, zijn kleren. De roes van de stenen had hem te pakken, hij wist niet meer wat hij deed, en geen van zijn vrienden kon hem tegenhouden. Toen kwamen de burgers, allemaal, met de ministers, om de koning in zijn nood te zien en hem tot staan te brengen.

De wagenmenner ging naar Damayanti. 'De burgers staan aan de poort, koningin, met alle mannen van het rijk. Laat de koning weten dat ze er zijn. Ze kunnen niet aanzien wat hem overkomt, hem die altijd oog had voor de dharma en voor het welzijn van zijn land.'

Damayanti ging naar Nala, en met haperende stem zei ze, keer op keer: 'Koning, de burgers staan aan de poort, met al uw ministers. Ze zijn trouw aan hun koning en ze willen u zien. U moet hen ontvangen.'

Maar Kali zat in de koning, en hij zei geen woord terug, hoe zijn vrouw ook klaagde. De ministers en de burgers gingen beschaamd naar huis. ‘Hij is er niet meer,’ zeiden ze.

Zo speelden Pushkara en Nala maandenlang, Yudhishthira, en Nala verloor steeds.

Damayanti was niet buiten zinnen, maar ze zag dat de koning het wel was, met zijn verstand bij het spel en nergens anders. Ze vreesde het ergste voor hem, en toen ze hoorde dat Nala alles kwijt was, riep ze Brihatsena, haar voedster en haar dienares, die alles kon regelen.

‘Brihatsena, ga de ministers halen, in naam van Nala. Zeg hun wat er verloren is en wat er nog over is.’

De ministers kregen de boodschap in naam van Nala. ‘Misschien hebben we toch geluk,’ zeiden ze, en ze kwamen. Voor de tweede keer stond het volk daar. Damayanti zei het tegen Nala, maar hij keek er niet naar om. Ze zag dat haar man niets met haar woorden deed, en ze ging beschaamd terug naar haar vertrekken.

Ze hoorde dat de stenen zich telkens tegen Nala keerden. Hij had alles verloren, en ze zei opnieuw tegen haar voedster: ‘Brihatsena, ga nog eens, in naam van Nala, en haal de wagenmenner Varshneya. Het is ernstig.’

Brihatsena liet Varshneya halen door mannen die ze kon vertrouwen, en Damayanti zei tegen hem: ‘Je weet hoe goed de koning altijd voor je is geweest. Nu is hij in nood, en je moet hem helpen. Hoe meer hij van Pushkara verliest, hoe groter zijn hartstocht voor het spel wordt. Je ziet hoe de stenen Pushkara gehoorzamen en zich tegen Nala keren. Hij luistert niet naar zijn vrienden of zijn verwanten, en ook niet naar mij. Toch geef ik Nala niet de schuld: het spel heeft hem zo in zijn greep dat hij mijn woorden niet hoort. Ik zoek mijn toevlucht bij jou, wagenmenner. Doe wat ik zeg. Ik vertrouw het niet; het kan nog slecht aflopen met de koning. Span Nala’s lievelingspaarden in, die zo snel zijn als een gedachte, zet mijn twee kinderen op de wagen, mijn zoon en mijn dochter, en rijd naar Kundina, de stad van mijn vader. Laat de kinderen daar bij mijn familie, en de wagen en de paarden ook. Blijf daar, of ga waarheen je wilt.’

Varshneya, Nala’s wagenmenner, vertelde de voornaamste ministers van de koning woord voor woord wat Damayanti had gezegd. Hij overlegde met hen, en met hun instemming reed hij met de kinderen naar Vidarbha. In Kundina liet hij de paarden achter, en de wagen, en het meisje Indrasena en de jongen

Indrasena. Hij nam afscheid van koning Bhima van Vidarbha, Damayanti's vader. Een tijd zwierf hij rond, met zijn gedachten bij Nala, tot hij in de stad Ayodhya kwam. Daar ging hij naar koning Rituparna, en hij trad bij hem in dienst als wagenmenner.

Het halve kleed

Nala speelde door, en Pushkara won hem zijn rijk af, en alles wat hij verder nog bezat. Lachend zei Pushkara tegen hem: 'Laten we verder spelen. Wat zet je nog in? Alleen Damayanti is je overgebleven, al het andere heb ik gewonnen. Laat Damayanti onze inzet zijn, als je wilt.'

Nala kookte van woede, maar hij zei geen woord. Hij keek Pushkara aan, en hij deed alle sieraden van zijn lichaam af. In één kleed, zijn bovenlijf bloot, liet hij al zijn rijkdom achter en ging de stad uit, en het verdriet van zijn vrienden werd er groter door. Damayanti volgde hem, ook zij in één kleed.

Aan de rand van de stad bleef Nala drie nachten met haar. Maar Pushkara liet in de hele stad omroepen dat wie Nala met eer ontving, door hem gedood zou worden. Om die woorden, en omdat ze wisten hoe Pushkara Nala haatte, ontvingen de burgers hem niet meer. Drie nachten bleef de koning bij de stad, hij die eer verdiende en geen eer kreeg, en hij leefde van water alleen. Toen hij honger kreeg, trok hij weg om vruchten en wortels te zoeken, en Damayanti ging achter hem aan.

Dagen later, toen de honger hem kwelde, zag Nala een paar vogels met veren die op goud leken. 'Dat is vandaag mijn maal,' dacht hij, 'en het wordt ook mijn rijkdom.' Hij gooide het kleed dat hij droeg over hen heen, en de vogels vlogen op, met het kleed, de lucht in. Ze zagen hem daar staan op de grond, naakt, met zijn gezicht naar beneden, en terwijl ze opvlogen zeiden ze: 'Dwaas, wij zijn de stenen. We zijn gekomen om je kleed te halen. We wilden niet dat je nog met een kleed aan wegging.'

Nala zag de stenen wegvliegen en stond daar zonder kleed. Hij zei tegen Damayanti: 'Door hun woede ben ik mijn koningschap kwijt, door hen vind ik niets om in leven te blijven en kwelt de honger me, om hen ontvingen de Nishadha's me niet: dat zijn ze, die vogels die nu ook mijn kleed meenemen. Ik ben diep gevallen, en ik weet niet meer wat ik denk. Maar ik ben je man. Luister naar wat ik zeg, voor je eigen bestwil. Al deze wegen hier gaan naar

Dakshinapatha, het land in het zuiden, langs Avanti en voorbij de Rikshavat, de bergen. Dit is de Vindhya, het grote gebergte, en daar stroomt de Payoshni naar de zee, en daar liggen de hermitages van de grote rishi's, vol bloemen en vruchten. Deze weg gaat naar Vidarbha, en die naar Kosala. En voorbij die wegen, in het zuiden, ligt Dakshinapatha zelf.'

Hij bleef het haar zeggen, en Damayanti antwoordde: 'Ik beef over mijn hele lichaam en mijn benen worden slap, koning, als ik denk aan wat je van plan bent. Je bent je rijk kwijt, je bezit, je kleren, je hebt honger en je bent moe: hoe kan ik weggaan en je hier in het woud alleen laten? Als je in het woud moe bent, en hongerig, en terugdenkt aan je oude geluk, dan neem ik je vermoeidheid weg. De artsen zeggen dat er voor geen enkel verdriet een medicijn bestaat dat opweegt tegen een vrouw.'

'Het is zoals je zegt, Damayanti,' zei Nala. 'Voor een man in nood is er geen vriend en geen medicijn dat opweegt tegen zijn vrouw. Maar ik wil je niet verlaten. Waarom ben je bang? Mezelf kan ik in de steek laten, maar jou niet.'

'Als je me niet wilt verlaten, waarom wijs je me dan de weg naar Vidarbha? Ik weet wel dat je me niet in de steek zou laten. Maar je verstand is in de war, en zo zou je me toch in de steek kunnen laten. Je blijft me de weg wijzen, en daarmee maak je mijn verdriet groter. Wil je dat ik naar mijn familie ga, laten we dan samen naar Vidarbha gaan, als je dat goed vindt. De koning van Vidarbha zal je eren, en als zijn geëerde gast woon je gelukkig bij ons thuis.'

'Het rijk van je vader is als het mijne,' zei Nala. 'Maar in deze nood ga ik er niet heen, nooit. Ik kwam daar in mijn glorie, en ik maakte je gelukkig. Hoe kan ik er nu heen gaan, zo berooid, en je verdriet groter maken?'

Hij troostte haar, en ze waren allebei in de helft van haar kleed gewikkeld. Ze zwierven rond in dat ene kleed, met honger en dorst, tot ze bij een open hal kwamen waar reizigers schuilen. Daar ging de koning van de Nishadha's met Damayanti op de kale grond zitten. Hij had geen kleed meer van zichzelf, hij was vuil en bestoft, zijn haar zat in de war, en met Damayanti naast zich viel hij uitgeput in slaap. Ook Damayanti viel in een diepe slaap: zo jong en teer, en ineens in zo'n ellende.

Terwijl zij sliep, kon Nala niet slapen zoals vroeger. Hij dacht aan zijn verloren rijk, aan de vrienden die hem hadden verlaten, aan zijn zwerven door het woud. Wat zou er van me worden als ik dit doe? En wat als ik het niet doe? Is het beter dat ik sterf, of dat ik haar verlaat? Ze houdt van me, en om mij lijdt ze dit. Zonder mij gaat ze misschien naar haar familie. Bij mij lijdt ze zeker. Als

ik haar verlaat, is het onzeker, en misschien vindt ze ergens nog geluk. Hij woog het lang, en hij besloot dat het beter was Damayanti te verlaten. Niemand kan haar onderweg kwaad doen, dacht hij: ze is beroemd en ze heeft geluk, ze is mij toegewijd, en haar eigen glans beschermt haar. Kali, die het kwaad wilde, stuurde zijn gedachten.

Hij had zelf geen kleed, en zij had er maar één. Hij besloot de helft ervan af te snijden. Hoe snijd ik dat kleed door zonder dat mijn liefste het merkt? Met die gedachte liep de koning van de Nishadha's de hal rond, heen en weer, en vlak bij de hal vond hij een zwaard, uit de schede. Hij sneed er de helft van het kleed mee af, sloeg die om zich heen, liet Damayanti slapend achter en rende weg, zonder te weten wat hij deed.

Maar hij kon zich niet losmaken. Hij kwam terug in de hal, en toen hij Damayanti daar zag liggen, huilde hij. 'Mijn liefste, die vroeger door de wind niet werd gezien en door de zon niet, slaapt vandaag midden in de zaal op de grond, als een vrouw zonder beschermer. Ze heeft alleen dat afgesneden stuk kleed om zich heen. Wat zal ze doen als ze wakker wordt, zij met haar stralende lach? Hoe zal ze, zo alleen, zonder mij, door dit woud zwerven, vol wilde dieren en slangen? Laten alle scharen van de goden je beschermen: de Aditya's en de Vasu's, de Rudra's, de twee Ashvins en de Maruts, de stormgoden. De dharma omhult je.'

Hij maakte zich klaar om te gaan. Hij ging, en hij ging, en telkens kwam hij terug naar de hal. Kali trok hem weg, zijn liefde trok hem terug. Als een schommel ging hij de hal uit en kwam hij de hal weer in. Ten slotte, toen hij lang en bitter had geklaagd, rende hij weg, verdwaasd. Hij liet zijn slapende vrouw achter, en terwijl hij aan alles dacht wat hij gedaan had, ging hij het lege woud in.

Aan geen andere man

Damayanti werd wakker, uitgerust, alleen in het woud. Ze zag haar man nergens, en ze schreeuwde het uit.

'Ach, mijn beschermer! Ach, koning! Mijn man, laat je me in de steek? Ik ben verloren, ik ga eraan, ik ben bang, hier in dit lege woud. Je kent de dharma, koning, je spreekt de waarheid: hoe kun je dan je woord breken en me slapend achterlaten? Hoe kun je weggaan bij je vrouw, die je gehoorzaam volgt, die

jou nooit iets heeft aangedaan, terwijl anderen jou wel iets hebben aangedaan? Maak de woorden waar die je in het bijzijn van de hoeders van de wereld tegen me zei. Niemand sterft voor zijn tijd: daarom leef ik nog, nu je me verlaten hebt. Het is genoeg, die grap. Ik ben bang. Laat je zien. Ik zie je, ik zie je, koning, daar sta je! Je verschuilt je achter de struiken: waarom antwoord je niet? Het is wreed van je dat je niet komt om me in je armen te nemen en te troosten, nu ik er zo aan toe ben en klaag. Om mezelf treur ik niet, en ook om niets anders. Ik treur om jou: hoe moet het met je, alleen? Hoe zal het je gaan, 's avonds, onder de bomen, met dorst en honger en moe, als je mij niet ziet?'

Ze rende heen en weer. Nu sprong ze op, dan zakte ze weer in elkaar, nu kroop ze weg van angst, dan schreeuwde ze en huilde ze. Ten slotte stond ze op en zei: 'Laat het wezen door wiens vloek Nala dit lijdt, een leed dragen dat groter is dan het zijne. Laat dat kwade wezen, dat dit heeft aangedaan aan Nala, die geen kwaad in zijn hart heeft, een leven leiden dat nog zwaarder is dan het onze.'

Ze zocht haar man in het woud, waar de roofdieren leven, en ze riep: 'Ach, koning! Ach!' Ze krijste als een visarend, en ze kwam dicht bij een reuzenslang zonder het te merken. De slang was enorm en had honger, en hij greep haar.

'Ach, mijn beschermer, waarom kom je niet aanrennen, nu ik hier in het woud word opgeslokt door deze slang, als een vrouw zonder beschermer? Hoe zal het je gaan als je later aan me denkt, als je van dit kwaad bevrijd bent en je verstand, je hart en je bezit hebt teruggekregen? Wie neemt je vermoeidheid weg, Nala, als je moe bent en honger hebt en niet meer kunt?'

Een jager die door het dichte woud trok, hoorde haar schreeuwen en kwam haastig aanlopen. Hij zag de vrouw in de windingen van de slang, rende erop af en hakte met zijn scherpe mes de kop van de slang af. Hij sneed het dier, dat zich niet meer bewoog, van haar los en bevrijdde haar. Hij besprenkelde haar met water, gaf haar te eten en troostte haar.

'Wie ben je, met je ogen als die van een jonge gazelle?' vroeg hij. 'Hoe ben je in het woud terechtgekomen? Hoe ben je in zo'n diepe ellende geraakt?'

Damayanti vertelde hem alles, zoals het gegaan was. De jager keek naar haar, zoals ze daar zat, in een half kleed, met haar volle heupen en borsten, haar lichaam teer en volmaakt, haar gezicht als de volle maan, haar ogen met de gebogen wimpers, haar stem zo zoet, en de begeerte nam hem in bezit. Met zachte, vleiende woorden begon hij op haar in te praten. Damayanti doorzag die slechte man, en ze werd woedend. Maar hij was laag en kwaad van zin, en hij

wilde haar met geweld nemen, haar, die niemand nemen kon, zoals niemand een vlammend vuur kan grijpen.

Ze was haar man kwijt en haar rijk, haar verdriet ging alle woorden te boven, en ze vervloekte hem. ‘Zoals ik in gedachten aan geen andere man heb gedacht dan aan Nala, zo moet deze lage jager dood neervallen.’

Ze had het nog maar gezegd, of de jager viel levenloos op de grond, als een boom die door vuur is verteerd.

Ik ben een mens

Damayanti liet de dode jager achter en ging verder, door een woud dat eenzaam was en angstaanjagend, vol gesjirp van krekels. Er leefden leeuwen, panters, tijgers en beren, buffels en herten, en er trokken dieven rond en mleccha’s, de volken buiten de orde van de Veda. Ze zag bomen van honderd soorten, sala, bamboe, mango, banyan en palm, ze zag bergen met erts in alle kleuren, wonderlijke ravijnen, rivieren en meren, en slangen en spookwezens, pishacha’s en rakshasa’s met grimmige gezichten. Alleen zwierf ze door dat woud, op zoek naar Nala, gedragen door haar eigen vuur, haar faam en haar standvastigheid. Niets in dat woud maakte haar bang; alleen het gemis van haar man kwelde haar.

Ze ging op een steen zitten en klaagde: ‘Koning van de Nishadha’s, met je borst als die van een leeuw, waar ben je heen gegaan, en waarom heb je me hier in het lege woud achtergelaten? Je hebt het paardenoffer gebracht en nog andere offers, met rijke giften: waarom bedrieg je dan alleen mij? Maak waar wat je in mijn bijzijn hebt gezegd. Denk aan wat de ganzen, die door de lucht vliegen, bij jou en bij mij zeiden. De vier Veda’s met alles wat erbij hoort, goed geleerd, aan de ene kant, en één waarheid aan de andere: zo zegt men dat ze tegen elkaar opwegen. Jij zei altijd: "Niemand is me zo lief als jij." Maak dat woord nu waar. Waarom antwoord je me niet? Hier zit ik, alleen, in een half kleed, en ik huil als een hinde die van de kudde is afgedwaald. Wie moet ik naar je vragen? Van wie hoor ik vandaag: "Hij is hier, de koning die je zoekt"?

Daar komt de koning van het woud, een tijger, met zijn grimmige kop en zijn open bek, en hij heeft honger. Waarom kom je me niet redden? Dan vraag ik het hem, zonder angst. Jij bent de vorst van de dieren en de koning van dit woud. Ik ben Damayanti, de vrouw van Nala, en ik zoek mijn man. Troost

me, koning van de dieren, als je Nala hebt gezien. En kun je me niets over Nala zeggen, verslind me dan, en maak een eind aan mijn verdriet.

Kijk, hij hoort mijn klacht, en hij gaat zelf weg, naar die rivier met het heldere water die naar de zee stroomt.'

Ze bleef op de steen zitten. Ze keek omhoog, naar de berg.

'Dan vraag ik het deze berg, die als een vaandel boven het woud uitsteekt, met zijn toppen tot aan de lucht, in allerlei kleuren, vol erts en stenen, met leeuwen, olifanten en zwijnen op zijn hellingen, met bloeiende kimshuka's en ashoka's, en beken waar de waterhoenders zwemmen. Gezegende, koning van de bergen, u, een wonder voor het oog, die de toevlucht bent van wie in nood is, zuil van de aarde: ik buig voor u. Ik ben de dochter van een koning, de schoondochter van een koning en de vrouw van een koning. Damayanti heet ik. Mijn vader is koning Bhima van Vidarbha, een grote strijder, die de vier standen beschermt en het rajasuya en het paardenoffer heeft gebracht. Mijn schoonvader was Virasena, de koning van de Nishadha's, een man met een grote naam. Zijn zoon regeert over het rijk van zijn vader. Nala heet hij, maar men noemt hem ook Punyashloka, omdat het al goed is zijn naam te noemen. Ik ben zijn vrouw. Ik heb mijn rijkdom verloren en mijn man, ik heb geen beschermer, en ik ben hier gekomen om mijn man te zoeken. Hebt u met uw honderd toppen koning Nala in dit woud gezien, met zijn gang als die van een olifant, zijn lange armen en zijn vuur? Waarom troost u mij niet, zoals u uw eigen dochter zou troosten?'

De berg zweeg.

'Nala, mijn koning, als je in dit woud bent, laat je dan zien. Wanneer hoor ik de stem van Nala weer, diep en warm als het rommelen van een regenwolk, zoet als de amrita, de drank van de onsterfelijken, als hij mij "dochter van Vidarbha" noemt, die stem die al mijn verdriet wegnam? Ik ben bang, koning. Troost me.'

Damayanti stond op van de steen en ging verder, naar het noorden. Drie dagen en drie nachten liep ze, tot ze bij een woud van asceten kwam, zo mooi als een tuin van de goden. Er woonden asceten als Vasishtha, Bhrigu en Atri, beheerst in hun eten, gezuiverd, met hun zinnen in bedwang: sommigen leefden van water, anderen van lucht, weer anderen van gevallen bladeren. Ze droegen boombast en hertenhuiden, en ze zochten de weg naar de wereld van de goden. Er liepen herten en apen rond.

Ze ging de hermitage binnen, groette de asceten, die oud geworden waren in hun ascese, en bleef bescheiden staan. 'Welkom,' zeiden ze, en ze bewezen haar de eer die een gast toekomt. 'Ga zitten. Zeg wat we voor je kunnen doen.'

'Gaat het goed met uw ascese, Gezegenden, met uw offervuren, met uw riten en de plichten van uw leven? En met de dieren en vogels van deze hermitage?'

'Het gaat ons in alles goed,' zeiden ze. 'Maar wie ben je, en wat zoek je? We staan versteld van je schoonheid en je glans. Treur niet. Zeg ons: ben je de godin van dit woud, of van deze berg, of van deze rivier?'

'Ik ben niet de godin van dit woud of van deze berg of van deze rivier, wijzen. Ik ben een mens. Ik ben de dochter van de koning van Vidarbha, en mijn man is Nala, de koning van de Nishadha's. Listige mannen, met een lage geest en kromme wegen, die het spel kenden, hebben hem uitgedaagd om te dobbelen, en hij is zijn rijkdom en zijn rijk kwijtgeraakt. Ik zoek hem, door wouden en over bergen, langs meren en rivieren. Is koning Nala in uw hermitage gekomen? Als ik hem binnen een paar dagen en nachten niet zie, geef ik dit lichaam op. Wat moet ik met mijn leven zonder hem?'

De asceten, die nooit logen, antwoordden haar: 'Door onze ascese zien we dat er geluk voor je komt, en dat je Nala spoedig zult zien. Je zult de koning van de Nishadha's zien, je man, vrij van al het kwaad, met alle juwelen getooid, en hij zal over dezelfde stad regeren, de schrik van zijn vijanden en de vreugde van zijn vrienden.'

Meteen daarna waren de asceten verdwenen, met hun offervuren en hun hermitage. 'Was het een droom?' vroeg Damayanti zich af. 'Wat is er gebeurd? Waar zijn al die asceten, en waar is hun hermitage? Waar is die mooie rivier met het heilige water, waar al die vogels waren, en waar zijn die bomen vol vruchten en bloemen?'

Ze dacht er lang over na, en de kleur trok weg uit haar gezicht. In een ander deel van het woud zag ze een ashoka, vol bloesem en vol vogels, en ze ging naar de boom toe. 'Die mooie boom staat daar midden in het woud in al zijn bloemen, als een koning van de Dravida's in zijn pracht. Ashoka, neem mijn verdriet weg. Heb je koning Nala gezien, die zijn vijanden doodt, de man van Damayanti, met een half kleed om, in nood, hier in de wildernis? Ashoka, wees wat je naam zegt: zonder verdriet. Neem mijn verdriet weg.'

Ze liep driemaal om de boom heen en ging verder, een nog verschrikkelijker deel van het woud in. Ze zag bomen en beken, bergen, grotten en afgronden,

en veel rivieren. Ten slotte kwam ze bij een brede weg, en daar zag ze een karavaan van handelaars, met paarden en olifanten, die bij een rivier met helder, koel water de oever op kwam.

Zodra ze de karavaan zag, liep Nala's vrouw er recht op af, midden tussen de mensen, in haar half kleed, mager, bleek en vuil, met stof in haar haar. Sommigen vluchtten van angst toen ze haar zagen, anderen werden onrustig, sommigen schreeuwden, sommigen lachten haar uit en sommigen hadden een afkeer van haar. Maar er waren er ook die medelijden kregen. 'Wie ben je, en bij wie hoor je? Wat zoek je in het woud? We schrikken van je. Ben je een mens? Zeg ons de waarheid: ben je de godin van dit woud, of van deze berg, of van de windstreken? Ben je een yaksha-vrouw, uit het geslacht van de halfgoden, of een rakshasa-vrouw, of een vrouw van de goden? Bescherm ons. Zorg dat deze karavaan snel en veilig verder kan, en dat het ons allemaal goed gaat.'

'Leider van de karavaan, handelaars, jongens, oude mannen, kinderen, iedereen die bij deze karavaan hoort: ik ben een mens. Ik zoek mijn man. Mijn vader is de koning van Vidarbha, mijn man is de koning van de Nishadha's, en Nala heet hij. Als jullie hem gezien hebben, zeg het me dan snel.'

De leider van die grote karavaan heette Shuchi. 'Luister naar me,' zei hij. 'Ik ben een handelaar en de leider van deze karavaan. Een man die Nala heet, heb ik niet gezien. In dit grote woud wonen geen mensen, alleen olifanten, panters, buffels, tijgers en beren. Behalve jou heb ik hier geen man of vrouw gezien. Manibhadra, koning van de yaksha's, sta ons bij!'

'Waar gaat deze karavaan heen?' vroeg ze de handelaars en hun leider.

'Om handel te drijven gaan we rechtstreeks naar de stad van Subahu, de koning van de Chedi's, die de waarheid spreekt.'

. . .

HOOFDSTUK ZEVEN van *De wapens van de goden*, boek 4 van *De Mahabharata opnieuw verteld* door Jan de Vries. Dit hoofdstuk staat op mahabharata.nl/lezen/de-wapens-van-de-goden/het-halve-kleed/, met de verhalen, de personages en de plaatsen erbij. Het volgende hoofdstuk, *De moedervlek*, staat op mahabharata.nl/lezen/de-wapens-van-de-goden/de-moedervlek/. Het hele boek is als PDF en EPUB te downloaden op mahabharata.nl/lezen/de-wapens-van-de-goden/. Nederlandse tekst © 2026 Jan de Vries; werkeditie, niet in de handel.